

ECON1210 – Høsten 10

Foreleser og emneansvarlig

Tone Ognedal, rom 1108

tone.ognedal@econ.uio.no

konferansetid: torsd. 13.15-14

Følg med på emnesiden:

- **Leseveiledninger**
- **Oppgaver**
- **Beskjeder**

Gå på seminar og løs oppgaver til hver gang

Finn noen å løse oppgaver sammen med

Lærebok:

Microeconomics, Bernheim&Whinston

Øvrig pensum: se emnesiden!

Hva skal vi lære i kurset?

Mikroøkonomiske grunnbegreper

Enkel mikroøkonomisk analyse

Anvendelse av enkel analyse

I dag:

- **Optimering ("tilpasning")**
- **Marginalavveininger**
- **Kostnader (spesielt: Alternativkostnader)**
- **Handel/Bytte**

Optimering = Velge det beste blant mulige alternativer ("Tilpasning")

- **Produsentene velger å produsere det kvantum som gir størst mulig overskudd (profitt)**
- **Konsumentene velger den godekombinasjon som gir størst mulig tilfredsstillelse, gitt inntekt og priser**

Analysere hvordan aktørene reagerer på endringer i økonomiske betingelser, som priser og inntekter.

Vil vi jobbe mer hvis skattesatsene senkes?

Sparer vi mer når renta øker?

Vi skal anta rasjonelle aktører som velger det beste for seg selv

Hva med andre faktorer som driver oss?

**Ønske om respekt, status, god samvittighet etc
Og altruisme, ”sosial samvittighet”, ønske om rettferdighet**

Noen slike faktorer kan analyseres i standardmodellene

Verre med inkonsistente valg (ikke rasjonelle) som kortsiktighet, avhengighet, impulsivitet, gruppepress etc.

”Adferdsøkonomi” forsøker å utvikle mer realistiske modeller for hvordan vi foretar våre valg. Tas ikke opp i dette kurset, men les gjerne kapitlet Behavioral Economics (13) i B&W !

Det viktigste kostnadsbegrepet:

Alternativkostnad(Alternativ-verdi)

= hva som må oppgis av andre goder

= verdien i beste alternative anvendelse

Hva er kostnaden (for student) ved å studere?

- **Bøker, studieavgifter og lignende**
- **Tapte inntekter (alternativverdien av tid brukt på studier)**

Sammenheng mellom knapphet og alternativkostnad:

Pris på laks over tid (100 år)

Tomter langs Sørlandskysten vs i Finmark

Se Vidar Christiansen ”Knapphet” (på pensum)

Budsjettbetingelser: Illustrere hva mer av et gode koster i enheter av det andre godet for de(n) som må holde seg til budsjettet:

Eks. Lite sykehjem har budsjett på 1,2 mill.
Hver sykepleier koster 400 000 og hver hjelpepleier koster 300 000. Hva er *alternativkostnaden* for en hjelpepleier?

Svar: Et ekstra hjelpepleierårsverk koster $\frac{3}{4}$ sykepleierårsverk .

Måle-enhet: tusen kroner

X_S = sykepleierårsverk

X_H = hjelpepleierårsverk

Budsjettbetingelsen for sykehjemmet:

$$1200 = 400X_S + 300X_H$$

Kan omskrives til

$$-400X_S = 300X_H - 1200$$

Ved å dele på -400 på begge sider får vi uttrykt antall sykepleiere som funksjon av antall hjelpepleiere og budsjettet:

$$X_S = -\frac{3}{4}X_H + 3$$

Alternativkostnader og handel (bytte)

	Nord	Syd
Computere	5	1
Skjorter	100	50

Alternativ
bruk av
100 timers
arbeid:

**Hva koster det å produsere en computer?
20 arbeidstimer i nord og 100 i syd**

**Hva koster det å produsere en skjorte?
1 arbeidstime i nord og 2 i syd**

**→ Begge varer produseres "billigst", dvs. med
minst bruk av arbeidskraft i nord.**

**Relevant for handel: se på alternativkostnaden,
dvs. hva som alternativt kunne vært produsert**

Alternativkostnad ved computer:

Nord: 20 arbeidstimer → 20 (skjorter)

Syd: 100 arbeidstimer → 50 (skjorter)

→ lavere i nord enn i syd

Alternativkostnad ved skjorte:

Nord: 1/20 computer

Syd: 1/50 computer

→ lavere i syd enn i nord

Computere produseres relativt billigere i nord

Skjorter produseres relativt billigere i syd

**Nord har et komparativt fortrinn i produksjon
av computere, Syd har et komparativt fortrinn i
produksjon av skjorter**

**Skal vise: Forskjeller i alternativkostnader gir
grunnlag for handel**

**Anta: Hvert land har 200 arbeidstimer.
 Bruker 100 enheter på hvert gode før handel.
 Mulig med handel som begge tjener på?**

Eksempel: Produserer en computer mer i nord og en mindre i syd. → Samme antall computere men 50 flere skjorter, dvs **økt samlet varetilgang!**

	Nord	Syd
Produksjon av computere	6 (+1)	0 (-1)
Produksjon av skjorter	80 (-20)	100 (+50)
Konsum av computere	5	1
Konsum av skjorter	120 (+20)	60 (+10)

Begge land får det bedre!

P= pris på computer, målt i skjorter

Begge land tjener på handel når $20 \leq P \leq 50$

I eksemplet over: P=40

→ Ved å utnytte komparative fortrinn kan samlet varetilgang økes. Hvert land produserer mer av den varen hvor de har lavest alternativkostnad.

Skal vise: Ulik marginal betalingsvillighet gir grunnlag for handel

Eksempel:

Steinalderøkonomi: kjøtt og nøtter (k og n)

To stammer, A og B.

A har mye kjøtt, B har mye nøtter

A: villige til å betale 2 kg kjøtt per kilo nøtter

B: villige til å betale 1 kg nøtter per kilo kjøtt

Pris på nøtter, målt i kilo kjøtt:

$$p_A = 2 > p_B = 1$$

Eksempel på handel: Bytte til $p = 1,5$

A betaler 1,5 kg kjøtt for ett kilo nøtter.

A betaler mindre enn de var villige til å betale for ett kilo nøtter, og B får mer enn de krever

→ Begge tjener så lenge $2 > p > 1$

p_A og p_B er marginal betalingsvillighet for et kilo nøtter, målt i kg kjøtt.

marginal: "for en enhet mer"

Etter hvert som A kjøper mer nøtter fra B for kjøtt vil trolig A's marginale betalingsvillighet for nøtter gå ned og B's marginale betalingsvillighet gå opp (dvs p_A ned og p_B opp). Når de er like er alle muligheter for handel uttømt.

Grunnlag for handel så lenge partene har ulik marginal betalingsvillighet

Bytte/handel:

Minst en må få det bedre og ingen må få det verre (= "Pareto-forbedring") for at begge parter skal være villige til å inngå en avtale

**Antar at det ikke er effekter på tredjepart
Kan da bruke "Paretoforbedring" som (svakt)
kriterium på en forbedring**

**OBS: Sier ingenting om at utfallet er rettferdig.
Eksemplet viser bare at det er en potensiell
gevinst ved å utnytte komparative fortrinn
(ulikheter i alternativkostnader)**

Historisk: Vanskelig å få til fungerende markeder på mange områder – hvorfor?

Effektiv handel krever:

Klare eiendomsrettigheter som blir effektivt beskyttet (mange land har ikke dette i dag)

Tillit (rykte, vennskap, trusler, fungerende stat, rettsapparat)

Næringsfrihet

Mobilitet tillatt og mulig

Penger en fordel

Mulighet for kreditt

Hindre: manglende sikkerhet for liv og eiendom på andres territorier, stavnsbånd, slaveri, laugsvesen, upålitelig valuta, uutviklet finanssystem (regler mot rente, ikke selskapsrett, AS ikke mulig, etc)

**Er det noen grunn til inngrep i markedet?
(hvorfor gripe inn i frivillig bytte av varer og
tjenester)**

En del inngrep gjøres for å sikre frivillig bytte og beskytte eiendom. Eks. regulering av finanssektoren

Markedet kan gi dårlige løsninger:

- **Fordelingshensyn**
- **Indirekte virkninger (byttet har virkninger på tredjepart)**
- **Offentlige goder**
- **Monopolmakt**
- **Asymmetrisk informasjon**

→ Grunner til offentlige inngrep (?)

Politisk økonomi: "Myndighetene" eller "Det offentlige" ikke allmektig & god. Analysere med myndighetene som egen aktør med egeninteresser (karre til seg?) eller som kamp mellom ulike grupper (partier) om makt.

Gjennomsnitts- vs marginalkostnader

Gjennomsnittskostnader (GK, engelsk: AC)
= Kostnader per enhet

Marginalkostnader (MK, engelsk: MK)
= Kostnaden ved å produsere en enhet mer

Hva er den samfunnsøkonomiske kostnaden for en student?

Svar avhenger av hva vi skal bruke svaret til

Gjennomsnittskostnad = Alle kostnader for alle studenter delt på antall studenter

Totale kostnader : studentens kostnader + kostnader ved å drive universitet

Marginalkostnader = kostnadene ved å ta opp en student til. Vil variere med antall studenter.

Er det lønnsomt å produsere (drive et universitet)?

Trenger *gjennomsnittskostnader*

Hvis ja – hvor mye?

Trenger *marginalkostnader*

Eksempel 1

En vare produseres i serier (for eksempel på 1000 enheter i hver serie).

Enhetskostnader per serie:

200 for første

400 for andre

600 for tredje

Gjennomsnittskostnad = 400

Enhetspris (p) = 420,-

Full produksjon? (3 serier)

Overskudd med 3 serier: $3(420-400) = 60$

Men: For 3. serie er marginalkostnaden 600, mens prisen bare er 420, dvs tap på siste serie

Overskudd med to serier : $2(420-300) = 240$

Eksempel 2

Kafè tjener 40,- per kunde

Personale + mat: 20.- per kunde

Dekningsbidrag per kunde = 20,-

Dekningsbidrag

= inntekter – *variable* kostnader

Max kunder i lokalet: 200 per dag

Per måned: $200 \times 20 = 4000$

Dekningsbidrag per måned: 80.000,-

**OBS: $P > MK$ ($40 > 20$) for full kapasitet, men ikke sikkert det er lønnsomt: max totale gjennomsnittskostnader er 40,-
→ Max faste kostnader (leie og lignende) er 80.000,- per mnd**

Mer om marginal-avveininger:

Se læreboka kapittel 3 !

Mer om variable og faste kostnader

$t=0$:

Låneopptak til maskin: 10 (mill)

Produksjonskostnader = 6

Forventa inntekter = 20

Forventa overskudd: $\pi = 20 - 6 - 10 = 4$

$t=1$

Maskinen er kjøpt og betalt

Prisen lavere enn forventet: Inntekt = 12

Overskudd: $\pi = 12 - 6 - 10 = -4$

Bedre å legge ned?

Nei, ikke nødvendigvis!

L = maskinens salgsverdi på $t=1$ (likvidasjonsverdi)

Videre drift:

$\pi = 12 - 6 - 10 = -4$

Legge ned (selge maskin):

$\pi^0 = L - 10$

Legge ned hvis og bare hvis $\pi^0 \geq \pi \Leftrightarrow L \geq 6$

OBS: Låneopptaket (10) er ”sunk cost”.